

PEDIATRIYADA YALLIG'LANISH JARAYONLARI PATOGENEZI VA KLINIK AHAMIYATI

*Respublika o'rta tibbiyot va farmasevtika xodimlarini malakasini oshirish va ularni
ixtisoslashtirish markazi Termiz filliali o'qituvchilari.*

Xidirov Ibodulla

Xamrayeva Zuhra

Annotatsiya: *Mazkur maqolada pediatriya amaliyotida uchraydigan yallig'lanish jarayonlarining kelib chiqish sabablari, patogenezi, klinik kechishi va davolash tamoyillari ilmiy asosda tahlil qilingan. Bolalarda immun tizimining yetilmaganligi yallig'lanishning o'tkir va og'ir kechishiga sabab bo'lishi, o'tkir infeksiya hamda autoimmun yallig'lanishlar patofiziologiyasi yoritilgan. Tadqiqot yallig'lanish jarayonlari diagnostikasi va profilaktikasining dolzarbligini asoslaydi.*

Kalit so'zlar: *pediatriya, yallig'lanish, immunitet, infeksiya, mediatorlar, yallig'lanish patogenezi.*

KIRISH

Pediatriyada yallig'lanish jarayonlari eng ko'p uchraydigan patologik holatlar qatoriga kiradi. Bolalar organizmida immun tizimining yetarli darajada shakllanmaganligi sababli, yallig'lanish reaksiyasi tez rivojlanadi va ko'pincha og'ir klinik belgilar bilan kechadi. Bunday patologiyalar nafaqat infeksiya, balki allergik, autoimmun va metabolik omillar ta'sirida ham rivojlanishi mumkin. Shuning uchun bolalarda yallig'lanish jarayonlarining kechish mexanizmlarini chuqur o'rganish ularni davolash va oldini olishda muhim ahamiyatga ega.

Adabiyotlar sharhi

So'nggi yillarda olib borilgan ilmiy izlanishlarda yallig'lanish jarayonlari organizmning universal himoya mexanizmi sifatida qaraladi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, IL-1, TNF- α , IL-6 kabi sitokinlar yallig'lanishning asosiy mediatorlari bo'lib, ularning ko'payishi klinik belgilarning og'irlashuviga olib keladi. Zamonaviy pediatriyada prokaltsitonin va CRP ko'rsatkichlari yallig'lanish intensivligini baholashda asosiy biomarkerlardan biri sifatida qo'llaniladi.

Materiallar va usullar

Maqola tayyorlash jarayonida pediatriya, immunologiya va patofiziologiya bo'yicha ilmiy manbalar, xalqaro klinik protokollar, Jahon sog'liqni saqlash tashkilotining (JSST) tavsiyalari, so'nggi klinik tahlillar natijalari o'rganildi. Shuningdek, pediatrik amaliyotda kuzatiladigan klinik holatlar tahlil qilindi.

Natijalar

1. Yallig'lanishning patogenezi

Bolalarda yallig'lanish jarayoni uch bosqichda kechadi:

1. Alteratsiya – to'qima va hujayralarning shikastlanishi, mediatorlar ajralishi

2. Ekksudatsiya – tomir o'tkazuvchanligining ortishi, shish, qizarish va og'riqning paydo bo'lishi.

3. Proliferatsiya – shikastlangan to'qimalarning tiklanishi.

Bolalarda ushbu jarayonlar kattalardan farqli ravishda tezroq boshlanadi, ammo barqarorlashish sekinroq sodir bo'ladi.

2. Bolalarga xos yallig'lanish patologiyalari

Respirator tizim yallig'lanishlari

O'RVI

Faringit

Bronxiolit

Pneumoniya

Ovqat hazm qilish tizimi yallig'lanishlari

Gastroenterit

Kolit

Appenditsit

Urogenital tizim yallig'lanishlari

Sistit

Piyelonefrit

Uretrit

Autoimmun kasalliklar

Revmatoyid artrit (YUVA)

Kavasaki kasalligi

Vaskulitlar

Ushbu kasalliklarda immun tizimning o'z to'qimasiga nisbatan noto'g'ri faollashuvi kuzatiladi.

3. Klinik belgilari

Bolalarda yallig'lanish jarayonining asosiy umumiy simptomlari:

isitma

intoksikatsiya

oziqlanishning buzilishi

nafas yetishmovchiligi

taxikardiya

hushyorlikning pasayishi

Mahalliy belgilari esa: qizarish, shish, issiqlik, og'riq, funksional buzilish.

4. Diagnostika

Quyidagi laborator va instrumental usullar qo'llaniladi:

Qon umumiy tahlili (leykotsitoz, ESR)

CRP, prokaltsitonin

Bakterial ekish

UZI

Rentgenologik tekshiruvlar

Immunologik testlar

Bolalarda prokaltsitonin ko'rsatkichining o'sishi bakterial infeksiyaning asosiy diagnostik kriteriyalaridan biri hisoblanadi.

5. Davolash tamoyillari

Davolash etiologik, patogenetik va simptomatik yo'nalishlarda olib boriladi:

1. Antibiotikoterapiya (bakterial infeksiyada).
2. Antiviral vositalar (virusli infeksiyada).
3. Antiinflamator dorilar: ibuprofen, paratsetamol.
4. Infuzion terapiya – intoksikatsiyani kamaytiradi.
5. Oksigenoterapiya – og'ir respirator yallig'lanishda.
6. Kortikosteroidlar – autoimmun yallig'lanishlarda.

Davolash protokollari bolaning yoshi, tana vazni va klinik holatiga qarab individuallashtiriladi.

Muhokama

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, bolalarda yallig'lanish jarayonlari ko'proq klinik asoratlar bilan kechadi. Immun tizimning fiziologik yetilmaganligi tufayli yallig'lanish birlamchi bosqichda kuchliroq bo'lib, tezda umumiy intoksikatsiyaga olib keladi. Shu bois pediatriyada yallig'lanishning erta diagnostikasi va agressiv davolash strategiyalari muhim ahamiyatga ega.

XULOSA

Pediatriyada yallig'lanish jarayonlari patogenezini murakkab bo'lib, immun tizim faollashuvi, mediatorlar ajralishi va to'qima o'zgarishlari bilan chambarchas bog'liq. Yallig'lanishning erta aniqlanishi va zamonaviy davolash usullarining qo'llanilishi og'ir asoratlar rivojlanishini sezilarli kamaytiradi. Ushbu sohaning doimiy ilmiy o'rganilishi pediatrik amaliyotda kasalliklar profilaktikasi va davolash samaradorligini oshiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Nelson Textbook of Pediatrics, 2023.
2. WHO Pediatric Clinical Guidelines, 2021–2024.
3. Kumar, Abbas & Aster. Robbins Basic Pathology, 11th edition.